

אליהו

כ"ה אלול

כ"ה

והכהו לפניו כדי רשעתו

1 | ספרו למזן הפני מנחם זצ"ל אודות ילד אשר חבריו מציקים לו, אמר שצריך לומר למלמד שעליו להחזיר בלב חניכיו ולהסביר להם כי כמו דאיתא בסה"ק (בעל הטורים שמות ל, יב) שהנותן צדקה אינו מפסיד, הכסף שב אליו, ורמזו זאת בתיבת 'ונתנו' הנקראת ישר ולהיפך, כי כמו שנותן כן מקבל. כמו כן כאן, כאשר מכים אי מי או מציקים לו, עליהם לדעת כי זה ישוב עליהם, תיבת 'והכהו' נקרא ישר והפוך, לרמז אשר המכה לחברו הן בידיים והן בדיבור - מכה לעצמו.

10 יצא

ע"כ

2

"כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנוּ ד' אֱלֹקֶיךָ בְּיָדְךָ".

1 | הידים אינן עושות מלחמה ולא שוברות מלחמה. עצה וגבורה למלחמה. אלא שיש ידים ויש ידיים. "ידין של משה" כשהוא מרימן גורמות להסתכלות של ישראל כלפי מעלה ולהשתעבדות לבם של ישראל לאביהם שבשמים, עד שהיו מתגברים¹. מה שאין כן כשהוא "מניח" את ידיו. אפילו שאינו מורידן, אלא מניחן. זה האות שנתן 6 | הקב"ה למשה בראשית שליחותו לישראל: "קְבֹא־נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ וְהָיָה יָדוֹ מְצֻרֶת כְּשֶׁלֶג"². אפילו ידיים קדושות וטהורות כשהן מונחות בתוך החיק, מבלי להשתמש בהן, עלולות להיות מצורעות. וכמוכן, להשתמש בהן דרך עליה, ולא דרך ירידה. "כָּאֲשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יָדוֹ"³.

10 ע"כ

1 | הוא שאמרו: "הסח בין תפלה לתפלה, חוזר ממערכי המלחמה"⁴. תפילין של ראש משעבדות כלפי מעלה את המחשבה והמוח, השכל וההבנה, ותפילין של יד מסמלות את כח המעשה באברי הגוף. כח המעשה הזה צריך שיהיה אף הוא בטהרה ובקדושה. אבל בזה בלבד לא די. אפילו שעושה מעשה טוב בהידיים, אם אינן מחוברות להמוח 6 | וזראש, והן מנותקות מהם, אין בטחון בקיום תמידי של הטוב. הן יוכלו להיחפר אם לא להידיים ידי עשו הרי ל"ידיים שבחיק". תפילין של יד צריכות להיות מושפעות מתפילין שבראש, והמוח צריך להיות שליט על הלב. הסח בין תפלה לתפלה, ומפסיק בין הראש ובין הידיים, ואין ידיו מורמות כלפי מעלה, הוא לא יוכל לנצח המלחמה, וחוזר ממערכי 10 | המלחמה. "כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנוּ ד' אֱלֹקֶיךָ בְּיָדְךָ". בידיים שלך, בידיים של משה ("אתפשטותא דמשה בכל דרא"⁵), בידיים המורמות כלפי מעלה, בידיים המחוברות לתפילין של ראש.

30 יצא

1 | ולולא דמסתפינא אמינא על פי דברי חז"ל (שם לז:) מיום שחרב בית המקדש אע"פ שבטלה סנהדרין דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו מי שנתחייב הריגה וכו'. וכמו כן, אף שבפועל אי אפשר שתהיה עיר הנדחת 6 | לַמַּיִל רַבִּי יוֹנָתָן שְׁדֵן עִיר הַנִּדְחָת לֹא בִטְלָה שפעם מצא תל עיר חריבת ונתברר לו שהיתה עיר שעבדה ע"י ונחרבה, וזהו אמרו אני ראיתיה וישבתי על תילה שמישיבתו על תילה חקר ודרש וידע שאף שלא נידונה ע"י ב"ד מ"מ דין עיר הנדחת נתקיימה בה. וכן מצא קבר של בן י"ג ונתברר לו שהיה מתנהג לגמרי כבן סורר ומורה, נראה מזה שאף שלא דנו 10 | אותו בב"ד דין בן סורר ומורה לא בטל.

(כא, יח) כי יהיה לאיש בן סורר ומורה וגו'.

1 | ובסנהדרין עא. תניא בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות [שצריכין אביו ואמו להיות שוה בקול במראה ובקומה] ולמה נכתב דרוש וקבל שכר וכו' אמר רבי יונתן אני ראיתיו וישבתי על קברו, ועוד תניא (שם) עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות [שעיר 6 | שיש בה אפי' מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת שאי אפשר בשריפת כל שללה] ולמה נכתבה דרוש וקבל שכר וכו' אמר רבי יונתן אני ראיתיה וישבתי על תילה. ולכאורה יפלא שדווקא רבי יונתן היה ברמז לראות בי דברים שאמרנו חכמים שלא היה ולא עתיד להיות! גם יש לדקדק מה שהודיענו שישב על קברו ועל תילה.

1

לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם, על דבר אשר לא מדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים אשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך (כג,ז-ח).

(4)
7/6
Poli

עוד יתכן, שהתורה באה בזה ליתן טעם על מה שאסרו אותם איסור עולם, ואת המצרים לא אסרו אלא עד שלשה דורות,

אע"פ שהעבירו אותם בפרך ולחצום בכל מיני לחיצות והשליכו זכוריהם ליאור, ושקעו ילדיהם בכנין, אבל כיון שהמצרים עשו גם טובה לישראל, במה שקיבלו את יעקב ומשפחתו לגור בארצם, וזו אותם בשנות הרעב, לכן אמרה תורה לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו, וכמוש"כ רש"י: לא תתעב מצרי מכל וכל, אע"פ שורקו זכוריהם ליאור, מה טעם שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק, לפיכך בניג אשר יולדו להם דור שלישי וכו', ע"כ, ובכך אם עמוז ומואב היו עושים ג"כ טובה לישראל, היינו שהיו מקדמים אותם בלחם ובמים בדרך בצאתם ממצרים, אף שלאחר כך היו עושים להם הרעה הגדולה ששכרו את בלעם לקללם, יתכן שהיו נענשים שלא לבא בקהל ה' כמה דורות כפי מדת עונש עונם, אבל לא היו נאסרים עד עולם, כי אין הקב"ה מקפח כל ברית, וגם שכרם על דבר זה שהיו מקדימים להם לישראל בלחם ובמים, היה נזכר להם לאחר כמה דורות לטובה להתירם לבוא בקהל ה', וכמו שאמרה התורה במצרים כמובא לעיל, אבל כיון שעמוז ומואב לא עשו ולא גמלו לישראל שום טובה טובה שיבואו על ידה על גמולם, אלא עשו רק הרעה הגדולה ששכרו את בלעם להאבידם מן העולם, לכן נענשו שלא יבואו בקהל ה' עד עולם.

1 כבר הקשו המפרשים, דהרי חטא ששכרו את בלעם לקללם הוא חטא חמור ביותר שהביאו בזה את ישראל לסכנת כליה חלילה, וכמו שאמר הנביא (מיכה ו') עמי זכר נא מה יעץ בלך מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות ה', ואמרו על זה בגמ' (ברכות ד' א') מאי למען דעת צדקות ה', א"ר אלעזר, אמר להם הקב"ה לישראל, דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע, שאלמלי כעסתי לא גשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט וכו', עיי"ש, נמצא דבזה ששכרו את בלעם לקללם, רצו ע"י זה לאבדם מן העולם, ובכך מה מקום יש לחוש ולתבוע משונאים כאלו, על חטא שלא קדמו אותם בלחם ובמים, שאין זה אלא מניעת כבוד וידידות, או עכ"פ מניעת הצטרכותם, אבל אינו חמור כ"כ כמו החטא שרצו על ידו להאבידם מן העולם, ועוד, שהקדים הכתוב החטא שלא קידמו, לחטא של אשר שכר עליך וגו'.

4 ואפשר בזה, דבמה שאמר על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, בא להגדיל את חטאם מה ששכרו את בלעם לקללם, והוא כי אם היה דבר זה בעם אחר שלא היה לו שום קירבה לעם ישראל, ושום חיוב כלפיהם, לא היה עונם כ"כ גדול מנשוא, וכמו שהיו גם עמים אחרים שרצו לאבד את ישראל, ולא החמירו עליהם כ"כ, אבל כיון שעמוז ומואב היו קרובים לישראל, ואברהם אבינו מסר נפשו ויצא להלחם עם הארבעה מלכים האדירים כדי להציל את לוט ואת רכשו, וגם בזכות אברהם שלח הקב"ה את המלאכים להצילו מתוך ההפיכה, כמוש"כ (בראשית י"ט כ"ט) והיו בשחת אלקים את ערי הכנר וזכור אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה, ובכך היו חייבים להכיר להם טובה לישראל, ולגמול להם תחוד להראות להם ידידות וקירבה ולהקדימם בלחם ובמים, והם, לא רק שלא החזירו להם אהבה לישראל, אלא שגם העזו באכזריותם לשכור את בלעם לאבדם מן העולם חלילה, — דבר זה מגדיל את אשמתם ורשעותם לאין ערוך, ושעל כן אינם ראויים להתדבק בישראל (*).

21 ובה גילתה לנו התורה עד כמה שלא נאבד שום דבר טוב ופעולה טובה, ושלא יקופח שכרנו של העושה אפילו על דבר פעוט, כגון הקדימה בלחם ובמים, ושעל ידה היו נזכרים סו"ס לטובה למרות רשעותם ואכזריותם, כי אין שכחה ונעלם מלפני כסא כבודו, וכל דבר גדול או קטן יבוא על גמולו ושכרו.

22 ועין בענין דלהלן מה שאמרו בספרי וברש"י עוד טעם בחילוק שבין עמוז ומואב שאסרום איסור עולם, ומצריים ואדומים לא אסרום אלא עד שלשה דורות.

2

הלכות מלוה ולוה

⑥ ר"מ

תקפג. שלא ימשכן בחובו פלים שעושים בהם אכל גפש

יש בכללן שתיים עשרה מצות ארבע מצות עשה וישננה מצות לא תעשה וזה הוא פרטן

- (א) להלות לעני וכך (ב) שלא יגוש אותו (ג) לנגיש את הנכרי (ד) שלא ימשכן בעל חוב בורוע
- (ה) להחזיר המשכון לבעליו בזמן שהוא צריך לו (ו) שלא יאחר המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך לו
- (ז) שלא יחבול אלמנה (ח) שלא יחבול כלוב שעושיי בתן איכל נפש (ט) שלא יתן המלוה בריבית
- (י) שלא ילוה הלוח בריבית (יא) שלא יתעסק אדם בין מלוה ולוה בריבית לא יעיד ביניהן ולא יכתוב שטר ולא יערוב (יב) ללות מן הנכרי ולהלות לו בריבית

(ט) וזכור את אשר עשה ה' אליהך לְעַרְבֵי-עַם
מֵאֵת יְהוָה שְׁלֹא תִלְקַח כְּדֹרֶשׁתָּ לֹא תִסְפֵּר לְשׁוֹן הַדָּבָר
לְשׁוֹן רִשְׁיוֹ. וְלִפִּי דַעְתִּי עֲשֵׂה מִצְוֹת עֲשֵׂה מַשֵּׁשׁ, כְּמוֹ זָכוֹר
אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כִּי כֹה, זָכוֹר אֵת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר
יֵצְאתָ מִמִּצְרַיִם וְעַתָּה זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עֲשֵׂה לְךָ כְּפִלְקֵי
(וַיֵּלֶךְ ה' בְּ-בֹלֶב מִצְרַיִם אֶת כָּן בַּסּוּף וְהָיָה אֲהַרְוֶה
מִלְדַּבְּרֵי לִשְׁוֹן הָרֶעִי, יִצְוֶה בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה שְׂנוֹכְרוֹ הַעֲרֹשׁ מְגֻדֹל
שְׁעֵשֶׂה ה' לְצַדִּיק הַנְּבִיאָה, שְׁלֹא דַבְּרָה אֵלָּא בְּאֵזְרֵי מִלּוֹ
הַשְׁמָה אֲשֶׁר אֲהַבְתִּי כְּנֹפֶשֶׁה, וְלֹא דַבְּרָה בְּפִי שִׁבְעֹשֶׁת, וְלֹא
בְּפִי רַבִּים, וְכִּי בִינָה לְכֹחַ אֲהַרְוֶה הַקְּדוֹשׁ בְּעֵנֶיךָ, וְכִל מַעֲשֵׂי
הַטּוֹבִים לֹא הַעֲלִיתָ, גַּם אֲחֵת אִם תִּשֶׁבַח בְּאִזְנֵי חֲדָרִים כְּכֵן
אֲמַר תָּתֵן דַּוְעִי לֹא תִגְעַל:

⑦ ר"מ

⑧ ר"מ קו"ט

⑨

מצות שביעית מלפנינו לזכור נסה ולהשיב אל לבנו מה שעשה
י' למרים כשזכרה בלחמה עם כיומה נכיתה וחסיה גמול השדה זמני
ידה יול כזי שנתרחק משלון הרע וזה יהיה השפך לחמר עינים
(מתי) ט' משכ בחמך חדכר ככן אמר חתן דופי והוא אמרו יתברך
ויתעלה (מתי כז) וזכור את אשר עשה יי' אליהך למרים, ולשון ספרי
זכור את אשר עשה יי' אליהך למרים וכי מה ענין זה אלל זה ללמד
שלין נעשים כלים אלל על לשון הרע והלא דברים ק"ו ומה מרים
אלל דברה אלל אלל בפניו שלמשה והלגייתו שלמשה ולשבחו שלמשה
ולגניינו שלעולם כך נעשה המדבר בגנותו שלחפירו ברבים על אחת
כמה וכמה, וכינונו כשפרח (ריש נקמה) זכור את אשר עשה יי'
אליהך למרים יול בלבד כשהוא חומר הכמר בגנעו הרעע לשמור מלך
ולעשות הרי שמירת הלג אמורה הו מה אני מקיים זכור שחמה
שגורה בפניו וכן הוא חומר זכור את אשר עשה לך עמק נדר
בלחמה ממרים יכול בלבד מלי לא תשכח הרי שכתב הלג אמורה ס'
מה אני מקיים זכור שחמה טובה בפוך, ופירושו זה שהם דורשים
מרבוי הפסוק השמר בגנעו הרעע לשמור מלך ששמר מגנעו הרעע
אלל מבוואנו והוא אזהרה ממנה כלומרי מלשון הרע הגורם חוסר
עם האזהרה ולעשות ככל אשר יורו הכהנים כלומר שלא יקוץ בהרע
והוא כשחמה זכור את אשר עשה יי' אליהך למרים גם בזכירת הפסוק
על השם יתהי יי' יי' שמו רק מחמתו לעינו לנקום המתם שעשה
לנו ואלל היה יול ממנו יתעלה כך גלפוינו בזכירת מה שעשה למרים
להשמר מלשון הרע אלל יבואנו ככה, וכן עוד רשעו (ספ) זכור
את אשר הקושם את יי' אליהך במדבר (שקט ט) יכול בלבד זכור, וזה
ידעמי אס הוא אזהרה למקליפים עומם כלומר לנכי דור המדבר
ובולי היה מזה לזכרה לדעת חסר האלחיס עלינו ושמרו ברע
לבווינו וזה הודעה לשמו ולברך אותו על הכל, וכענין שהכיר
מוכירם (מתי ו) עמי זכור נא מה יען בלק מלך מואב ומה ענה מואב
בלעם בן בעזר מן הספיס עד הגלגל למען דעת נדקוט יי' ואלל
רמו למנותה מלוה מן המלות: [ויכיס נפישת פ' מלח]:

⑩

⑨

שנמנענו מלמשכן הפלים שהן סבת הקנא
מזון לבני אדם פקון. כגון: פלי השחינה וקלי
הלישה וקלי הששול וקלי שחיתת פצלי סיים
וולקום, ממה שיקללהו דבר שעושים בו אכל
גפש ועל זה נאמר, לא תחבל רסים וקרב פי
גפש הוא חובל. ולשון המשנה (ב"מ ס"א):
לא, רסים וקרב בלבד אמרו, אלא קלי דבר
שעושים בו אכל גפש, שנאמר, פי-גפש הוא
חובל. וקרב הרמב"ם וקרונו לקרקה: ונשאר
שנבאר לך הנה, אקרב וקרונו לקרקה, וסגב
משום שני כלים, שנאמר לא תחבל רסים וקרב,
שנה יביא לחשב שכן שמי מצות, וקלי-שכן
באקרב, וסגבין על הרסים בגני עצמו, ועל
הקרב בגני עצמו: וענין זה שקלי-מי שמשכן
קלי שעושים בו אכל גפש - עובר על אלא תעשה,
כמו שנתבאר, ומי שמשכן פלים רבים, קלי-
אחד מקו עושים בו אכל גפש - חוב על קלי-
קלי וקלי כגון: שמשכן קלי השחנה וקלי הלחם
וקלי הלישה:

(ו) לא יחבל רחים ורכב. נסמך
אל- גנאי יהיה לביתו שנה א' ושמה את
אשתו אשר לקח, שיש לשמחה חתן
דנן גבול, ופטור הוא רק מלצאת בצבא,
ולא יעבר עליו לכל דבר שבצבור, אבל
חלילה לו ל"חבל" מפני שמחה זו את
מכשירי פרנסתו: לא יחבל רחים ורכב
כדי לשמח את אשתו החדשה, ואם יעשה
זאת יגיע לידי עונש וחבלה, שהנושה יבוא
לעבט עבטו, וב"נפשו" היא "שמחה"
יתירה כזאת, וכאן אתי מקום להעיר על
שנהגו בשנים האחרונות, שאנשים בלתי
אמידים ואפילו עניים לויים וממשכנים
את כל אשר להם, כדי לעשות סעודות
גדולות במלונים למאות אנשים הרגלי
מארע כל שהוא במשפתה, ואין צ"ל
בשמחת בר מצוה, נשואין, אירוסין, גם
לפניהם ולאחריהם וכדומה, וקונים דירה
ורחיטים, בגדים ותכשיטין ומבזבזין על
כל זה לא רק כל אשר להם, אלא פושטים
את היד לקבל נדבות על "הכנסת כלה"

ואפילו על "הכנסת חתן" ... וכל זה אינו
מספיק להמתרות עד ... שפושטין גם
את הרגל להמלויים, שלח להם על דברים
"נחוצים" כאלה.

א המרגל בחבירו עובר בלא תעשה שני לא חלק רכיל בעמך, ואע"פ שאין לוקין על לאו זה עון גדול
הוא, וגורם להרוג נפשות רבות מישראל, לכן נטמן לו לא חעמד על דם רעך, צא ולמד מה
איוע לדואג האדומי: ב איזה הוא רכיל, זה שהוא טוען דברים והולך מזה לזה ואומר כך וכך אמר

פלוגי כך וכך שמעתי על פלוגי אע"פ
שהוא אומר אמת הרי זה מחריב את
העולם: יש עון גדול מזה עד מאד והוא
בכלל לאו זה, והוא לשון הרע, והוא המספר
בגנות חבירו אע"פ וכו' שאמר אמת, אבל
האומר שקר מוציא שם רע על חבירו נקרא,
+אבל בעל לשון הרע זה
שיושב ואומר כך וכך עשה
פלוגי וכך וכך היו אבותיו
וכך וכך שמעתי עליו,
ואומר דברים של גנאי על
זה הכתוב אומר יכרת יי'
כל שפתי חלקות לשון

③

דבר גדולות ונפלאות. לפיכך ראוי למי שרצה לכיין אורחיו להתרחק משיבתן ומלדבר עמהן כדי שלא יתפש אדם ברשת רשעים וסכלותם : וזה הוא דרך ישיבת הלצים הרשעים. בתחלה מרבין בדברי הבאי קענין שני וקול כסיל ברוב דברים. ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים קענין שני תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק. ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים וליתן דופי בדבריהם קענין שני ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו. ומתוך כך באין לדבר באלהים וכופרין בעיקר קענין שני ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על יי אלהיהם : והרי הוא אומר שונו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ, מי גרם להם לשית בשמים פיהם לשונם שהלכה תחלה בארץ. זו היא שיחת הרשעים שגורמת להן ישיבת קרנות וישיבת כנסיות של עמי הארץ וישיבת בתי משתאות עם שותי שכר : אבל שיחת כשרי ישראל וצדיקיהם אינה אלא בדברי תורה ודברי חכמה. ולפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר על ידו ומזכה אותן בה שני או נדברו יראי יי איש אל רעהו ויקשב יי וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי יי ולחושבי שמו :

.. וזה השינוי האמור .. בגדים ובבתיים שקראה אותו תורה צרעת בשותפות השם אינו ממנהגו של עולם אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהירו מלשון הרע : שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו. אם חזר בו יטהר הבית. ואם עמד ברשעו עד שהותף הבית משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושוכב עליהן. אם חזר בו יטהרו. ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנין הבגדים שעליו. אם חזר בו יטהרו. ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנה עורו ויצטרע ויהיה מובדל ומפורסם לבדו עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים שתיא הליצות ולשון הרע : ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר השמר בנגע הצרעת, וכוזר את אשר עשה יי אליהך למרים בדרך. הרי הוא אומר התבוננו מה אירע למרים הנביאה שדיברה באחיה שהיא גדולה ממנו בשנים וגידלתו אותו על ברכיה וסכנה בעצמה להצילו מן היים והיא לא דברה בגנותו אלא טעת שהשות אותו לשאר נביאים והוא לא היה מקפיד על כל אלו הדברים שני והאיש משה עניו מאד ואע"פ כן מיד נענשה בצרעת : קל וחומר לבני אדם הרשעים הטפשים שמרבים

10
מאמר
מלכות
מלכות
מלכות

12
מלכות
מלכות

מעשה מרים מדין הרחקה

וקראו לו זקני עירו ודברו אליו ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה (כה, ח)

הקשה מרן האמרי אמת זצ"ל הלא איתא 'עכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום' (יבמות ט:), ואם כן אפילו כשהוא רוצה ליבמה אינו יכול משום שהחכמים קבעו לא ליבמה, ואיך יחייבוהו לומר לא חפצתי לקחתה, הרי זה נראה כשקר. ותיירץ שהכוונה היא על הרצון האמיתי בנפש, כמו שהרמב"ם (הלכות גירושין ב, כ) פוסק מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרשה בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט והוא גט כשר וכו', מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו. לכן אם החכמים קבעו לא ליבם וכל אחד מישראל רוצה להתרחק מהעבירות ולקיים מצוות חכמים יכול לומר לא חפצתי, כי בנפשו הוא לא רוצה לעבור על מצוות חכמים. (אמרי שמאי).

7 ונראה מעשה צדעה כר"מ, דצחמת חולק על כרמז"ן ולא יליף עיקר דין לבן הרע מקרה דמרים, ומקור היסור לשון הרע היא מלה דלא תלך רכיל בעמך וכנ"ל, ומה שמצינו כר"מ צסוף ה"ל צומחת זרעה ללמוד ממעשה מרים, ענין שני הוא. ד"ל שם "הרי הוא אומר התבוננו מה אירע למרים הנביאה", כתב בלשון התבוננו, ולא כרמז"ן דהוי מלות עשה, וכבר העיר זכר הגאונים דייני ווינא ז"ל [הפורה יוסף ומראה כהן] צהסכמתה לספר שמירת הלשון יעו"ש. וכוונת כר"מ צזה נראה, דצחמת הללו הוא מלה תלך רכיל וכנ"ל, הלל דכוסוף לנו החורה ציור מוחשי למי שערב בלשון הרע ולנערט, כדי להוסיף עוד הרחקה מעיקר הללו, וככה דאיתא ב"ש"י ריש פרשת אחרי מות, שהטעם שנאמר אחרי מות שני בני אהרן, משל נחולה שוכנס לרופא, אחד אמר לו סתם אל תאכל זון, ורופא שני אמר לו אל תאכל זון שלא תמות כדרך שמת פלוני, שהשני הזהיר יותר מן הראשון יעו"ש. מעשה הוא בדין כהן בלאו בלשון הרע, אף שכבר הזהיר בלאו דלא תלך רכיל, כוסוף החורה עוד והזהיר שיחזונו צמעשה מרים. והוא מדין הרחקה נעיקר הללו. ונפ"מ לפ"ז, דלדעת

כר"מ אינו הלל התבוננות ולא מלות עש להוליא צפיו.
מעשה, אין צזה עשה צפני עלמה שוכה נמנ צמורה צפני עלמה צמנן התרו"ג, חנ הזהיר נוספת על עיקר הללו דלא תלך רכיל, וחזו הוא צגוף הללו ומדין הרחקה, זכלה חדה ללו הוא וחלוי משום כך כתב כר"מ לשון והזהיר, אשר צרו היינו בדין ללו, אף דכאן לכאורה עשה הוא דכתי זכור וכו', ולהג"ל חיזוק הוא להללו, וממילא, גם הי מהללו גופא היא, וכמו שנתבאר.

13) כחלק ק"ר

ושפיכות דמים. וחומר שבג' אלו אינו תלוי בעונש, שהרי עונש חילול שבת חמור מעונש עריות¹⁰⁶. אלא באשר שהאדם החוטא בא לחטוא כאחד מג' אופנים: או מהעדר האמונה בה' ובתורתו, או מצד

התגברות התאוה. או מצד התגברות הכעס וכדומה בקצות שנוגעות לבני אדם לחבירו. והנה הראש שבהעדר אמונה הוא עבודה זרה, והראש שבתאוה הוא גילוי עריות, והראש שבמדות רעות הוא שפיכות דמים.

1) ג' העונות כאחד מג' אופנים 106: כגון, המחלל שבת מצד פרנסה הרי

זה נוגע באמונה, והוא שמץ עבודה זרה, ואם למילוי האות נפשו הרי זה ענף מעריות¹⁰⁷. והנה הגרוע בשלשה עונות הללו הוא עבודה זרה, באשר נוגע לאמונה

וגם רחוק מן התשובה, וכל באיה לא ישובין. ומעתה, הגונב מחבירו כלי יקר, יכול להיות שבא מצד התאוה לאותו כלי,

והרי זה מגדר 'ערות'. אבל הערטה משקלות שקר אינו מדרך התאוה, אלא

חסרון אמונה בה' הון ומפרנס בהשגחה פרטית לפני מעשיו, והרי זה מגדר 'עבודה זרה'. על כן אמרו דעוון משקלות, אע"ג שאינו אלא ענף מעבודה זרה ועדיין רחוק מראש הכפירה, מ"מ הוא חמור מגילוי עריות שהוא ראש פרעות התאוה¹⁰⁸, באשר חסרון אמונה קשה לתשובה וגם נוגע לכבודו יתברך שמו.

ואחר שכן נשוב לענין הפרשה של עמלק, דכתיב (שמות יז, ז-ח) "היש ה' בקרבנו אם אין. ויבא עמלק". והענין תמוה, איך נפל ספק בלבבם אחר ראות עיניהם כל הנסים. וביארנו שם, שנסתפקו 'אם ה' בקרבם' היינו בדרך הטבע, וכשימות משה ולא יהיו עוד ניסים¹⁰⁹. ועל זה החסרון באמונה בא עמלק, והיינו בעוון 'משקלות'¹¹⁰.

1) (וי) זכיר את אשר עשה לך עמלק: סמך ענין להקודם, פירש רש"י ע"פ מדרש תנחומא 'אם שיקרת במדות ובמשקלות, הוי דואג מגרוי האויב' וכו'. וא"כ נראה שעמלק כא בעוון משקלות, והיא פלא, שהרי לא היה במדבר מספור שיהא בהב' 6) מדות ומשקלות¹⁰³.

אבל הענין יבואר על פי שנתבונן על מה שהפליגו חז"ל במסכת ב"ב סוף פרק הספינה (פח"ב) בעוון משקלות, עד שאמרו 'חמור עוון משקלות יותר מגילוי עריות'¹⁰⁴. יצדוע חמור זה משאריו גניבותו והו, מה זה דמיון משקלות לגילוי עריות עד שאמרו שזה חמור מזה?!

ונראה, דכלפי שאמרו חז"ל כי עבירות חמורות¹⁰⁵, היינו עבודה זרה וילוי עריות

28

31

36

5

13) כ"ח ק"ר

ושפיות דמים. וחומר שבג' אלו אינו תלוי
 בעונש, שהרי עונש חילול שבת חמור
 מעונש עריות¹⁰⁶. אלא באשר שהאדם
 החוטא בא לחטוא באחד מג' אופנים: או
 מהעדר האמונה בה' ובתורתו, או מצד
 התגברות התאוה, או מצד התגברות הכעס
 וזדומה במדות שנוגעות לבין אדם לחבירו.
 והנה הראש שבהעדר אמונה היא עבודה
 זרה, והראש שבתאוה הוא גילוי עריות,
 והראש שבמדות רעות הוא שפיות דמים.
 יב' העונות שאם באחד מג' אופנים
 חטא, כגון, המחלל שבת מצד פרנסה הרי
 זה נוגע באמונה, והוא שמץ עבודה זרה,
 ואם למילוי תאוה נפשו הרי זה ענף
 מעריות¹⁰⁷. והנה הגרוע בשלשה עיונות
 הללו הוא עבודה זרה, באשר נוגע לאמונה
 ואם רחוק מן התשובה, וכל באיה לא
 ישובון. ומעתה, הגונב מחבירו כלי יקר,
 יכול להיות שבא מצד התאוה לאותו כלי.
 והרי זה מגדר 'עריות'. אבל העושה
 משקלות שקר, אינו מדרך התאוה, אלא

1) (יז) זכיר את אשר ישה לך עמלק: סמך
 ענין להקודם, פירש רש"י ע"פ מדרש
 תנחומא 'אם שיקרת במדות ובמשקלות,
 הוי דואג מגרמי האויב' וכו'. וא"כ נראה
 שעמלק בא בעוון משקלות, והיא פלא,
 שהרי לא היה במדבר מסחור שיחא בהם
 מדות ומשקלות¹⁰³.
 אבל הענין יבואר על פי שנכתבו על מה
 שהפליגו חז"ל במסכת ב"ב סוף פרק
 הכפינה (פח"ב) בעוון משקלות, עד שאמרו
 'חמור עוון משקלות יותר מגילוי עריות'¹⁰⁴
 'מדוע חמור זה משארי גניבות? והן מה
 זה רמזן משקלות לגילוי עריות עד שאמרו
 שזה חמור מזה?
 ונראה, דכלפי שאמרו חז"ל 'עבודה
 זרה חמורה'¹⁰⁵, היינו עבודה זרה ילוי עריות

חסרון אמונה בה' הון ומפרנס בהשגחה
 פרמית לפי מעשיו, והרי זה מגדר 'עבודה
 זרה'. על כן אמרו דעוון משקלות, אע"ג
 שאינו אלא ענף מ'עבודה זרה' ועדיין רחוק
 מראש הכפירה, מ"מ הוא חמור מגילוי
 עריות שהוא ראש פרעות התאוה¹⁰⁸, באשר
 חסרון אמונה קשה לתשובה וגם נוגע
 לכבודו יתברך שמו.
 ואחר שכן נשוב לענין הפרשה של עמלק,
 דכתיב (שמות יז, ז-ח) "היש ה' בקרבנו אם
 אין. ויבא עמלק". והענין תמוה, איך נפל
 ספק בלבבם אחר ראות עיניהם כל הנסים.
 וביארנו שם, שנסתפקו 'אם ה' בקרבם'
 היינו בדרך הטבע, וכשימות משה ולא יהיו
 עוד ניסים¹⁰⁹. ועל זה החסרון באמונה בא
 עמלק, והיינו בעוון 'משקלות'¹¹⁰.

5